

Landskabskarakterområde 5, Jordbrugslandskab i fladt til let bølget terræn omkring Ullemarke

Foto 1: Storskala jordbrugslandskab nord for Keldby.

Foto 2: Varieret middel- til storskala jordbrugslandskab mellem Keldby og Pollerup.

Foto 3: Husmandsudstykkningen Nyvang syd for Klintevejen - udstykket af præstegårdsjord. Til venstre i billedet ses gravhøjen Sneglehøj.

Nøglekarakter

Middel til storskala landbrugsjord uden overordnet mønster på leret moræneflade med spredte gårde og husmandssteder.

Landskabskarakter

Middelskala jordbrugslandskab uden overordnet mønster. De delvist bevoksede diger inddeler den dyrkede flade i mellemstore til store markflader. Den sporadiske bevoksning på digerne gør opdelingen diffus hvilket understreger fraværet af et overordnet mønster. Bebyggelsen med tilhørende bevoksning ligger ligeledes placeret efter et ikke veldefineret mønster.

Enkelte husdyrbrug findes i området. Der er dog primært tale om planteavlere, hvilket afspejles i den beskedne fornyelse af bygninger i et ellers intensivt dyrket landskab. Flere gårde er lagt sammen, hvilket har medført at nogle gårde ikke længere drives landbrugsmæssigt. Nogle forfalder, mens andre tjener som beboelse. I området syd for Udby samt fra Klintevejen og ned til Noret domineres bebyggelsen af huse, mindre gårde og husmandssteder. Bebyggelsen ligger tættere end i den øvrige del af området, hvilket lokalt gør landskabet mindre i skala. Omkring Nyvang er det tydeligt, at der er tale om statshusmandsbrug.

I den nordlige del af karakterområdet ligger Maglemose som en opdyrket flade brudt af hegn og beplantninger i primært den sydvestlige del af mosen. Mosen danner overgang til herregårdslandskabet omkring Nordfelt.

Landskabstype: Landbrugsjord i omdrift i jævnt til let bølget morænelandskab med spredt bebyggelse og få hegn.

Beliggenhed og afgrænsning

Se kortbilag 1B for afgrænsning.

I nord grænser området op til Nordfelts jorde samt Spejlsby ejerlav, mens det i syd afgrænses af Stege Nor og Landsledrende. I øst strækker området sig fra Hjertebjerg og Østermarke og vestover til og med Udby og Hovedskov.

Naturgrundlag

Naturregion 8, Age (A: Morænelandskab fra sidste istid, g: moræneler, e: flade/plateau),

Naturregion 4 Agc (A: morænelandskab fra sidste istid, g: moræneler, c: jævnt stigende/faldende)

Naturregion 9, M₁be (M₁: hævet littorina havbund, b: ferskvandsdannelser, e: flade/plateau)

Se kortbilag 2 for afgrænsning af naturregioner.

Dette karakterområde strækker sig over de 3 ovennævnte naturregioner. Langt størstedelen af naturgrundlaget udgøres dog af naturregion 8, der består af en leret moræne. Terrænet er overvejende fladt til let kuperet. Omkring Stege Nor skråner terrænet jævnt ned mod vandet med et fald på omkring 15 meter over en afstand på ¼-½ km.

Øst for Maglemose og Pollerup stiger landskabet jævnt op mod Østermarke og Hjertebjerg. Over en afstand på omkring 1 km hæver terrænet sig omkring 20 meter. Dette jævnt stigende område udgør naturregion 4, der som naturregion 8 består af leret moræne.

I karakterområdets nordlige del ligger Maglemose. Maglemose ligger lavt i terrænet med forbindelse til Gammelsø Mose og dermed til kysten, adskilt fra havet af et bælte af sandede og stenede marine aflejringer. Den relative landhævning samt de forhold, der gør sig gældende mht. materialetransport langs øens nordkyst, gør det oplagt at antage, at Maglemose er hævet littorina havbund, som er overlejret af ferskvandsaflejringer, hvorved der er dannet en tørveholdig jordbund. Som følge af områdets dannelseshistorie er terrænet fladt.

Arealanvendelse

Dyrkningsformer

Jorden i området dyrkes intensivt. Den dominerende landbrugsform er planteavl. Ifølge udtræk af kommunens database (2004) findes dyrehold af ikke nærmere defineret størrelse på 10 gårde – 6 svinebesætninger og 4 kvægbesætninger. Disse ligger spredt i området.

Halvkulturarealer

Den dominerende arealanvendelse er, som beskrevet ovenfor, dyrkede marker. Maglemose, der som navnet indikerer, har en fortid som mose, er drænet og i omdrift, hvilket betyder, at der heller ikke her findes nævneværdige halvkulturarealer.

Beplantning

Beplantningen i området begrænser sig stort set til de bevoksede diger. Bevoksningen, som hovedsagelig udgøres af tjørn og slåen, er fragmenteret og varierende i tæthed. Forløbet af de bevoksede diger er forholdsvist korte og uden overordnet orientering. Ved at sammenligne forløbet af disse diger med forløbet af diger på de høje målebordsblade fra 1888 ses det, at de eksisterende diger er sporadiske rester af et mere sammenhængende net af hegn og diger.

Omkring gårdene og landsbyerne i området findes beplantning hovedsageligt af løvtræer.

I den sydlige del af Maglemosen findes dels hegn dels plantninger af poppel, pil og andre typer af løvtræer.

Vest for Udby er der i 1997 plantet ny skov på 87,5 ha. Det er planlagt, at dette skovområde skal føres videre ind mod Stege by således, at der skabes en sammenhæng mellem byen og skovområdet ved Udby. Tilplantningen af disse arealer er netop påbegyndt i år – foråret 2004. Fra det sydvestlige hjørne af skoven fra 1997 omkring Udby skabes en forbindelse bestående af eg, bøg og fælled ind til Stege. Se kortbilag 1B for lokalisering af den nye skov.

Bebyggelsesstruktur

Landsbyerne Udby (1550), Ullemarke (1496), Keldbymagle (1135), Pollerup (1418), Østermark (1326) og Hjertebjerg (1370) ligger inden for dette karakterområde. Tallene i parentes angiver det årstal, som landsbyerne kan føres tilbage til ifølge Trap (1955). Bebyggelsen ved Hovedskov, hvor de større gårde Hovedskovgård og Gammeltoftegård ligger, kan efter samme kilde føres tilbage til 1505.

Ved at sammenholde de høje målebordsblade fra 1888 med henholdsvis de lave målebordsblade fra 1930 henholdsvis nutidige 4-cm kort ses det, at landsbyerne generelt er blevet suppleret med en række mindre huse siden 1888. Bebyggelsen i landsbyerne er således en kombination af ældre bindingsværkshuse og nyere murstenshuse i varierende stand. Landsbyerne Keldbymagle og Hjertebjerg skiller sig ud fra de øvrige landsbyer i området dels ved deres størrelse, hvilket må skyldes deres beliggenhed ved øens hovedfærdselsåre, dels ved det at de begge er kirkelandsbyer.

I den del af karakterområdet, som ligger langs Klintevejen syd for Udby, er der sket en forøgelse i antallet af huse. Området fra Nyvang og til Keldbymagle er præget af statshusmandsbrug. Disse ligger dels langs Klintevejen dels ved Nyvang, der tidligere var præstegårdsjord, dels øst for Skovly.

I den resterende del af karakterområdet ligger gårdene spredt i landskabet.

Tekniske anlæg

To vindmølleklynger hver bestående af tre vindmøller er placeret dels nord for Keldbymagle dels syd for Hovedskov.

Rumlige og visuelle forhold

Overordnet set er der tale om et middel til storskala landbrugslandskab uden noget overordnet mønster. De dyrkede flader er store og brydes kun af de spredte gårde og de fragmenterede bevoksninger, som findes på diger og i markskel. Den rumlige afgrænsning i området beskrives således bedst som transparent til åben.

Området ved Stege Nor, fra Keldbymagle i vest og op til Udby, skiller sig ud ved den højere andel af husmandssteder og huse, hvorved området kommer til at fremstå med en mindre skala, men stadig uden overordnet mønster.

Den uro som Klintevejen, der er øens hovedfærdselsåre, skaber, er kun af lyd og synsmæssig betydning nær selve vejen. De tre vindmøller, der står nord for Keldbymagle, skaber imidlertid høj grad af visuel uro i store dele af området, mens den nordlige del af karakterområdet præges af de tre vindmøller, som er placeret syd for Hovedskov. Således fremstår kun den nordøstligste del af karakterområdet uden visuel uro.

Kulturhistoriske mønstre og anlæg

Karakterområdet dækker ejerlavene til Hjertebjerg, den nordlige del af Pollerup, Østermarke, Keldbymagle, Ullemarke, størstedelen af Udby, Stege Sekstenjorde samt jorden til Store Oregård. Store Oregård ligger ved områdets nordlige grænse, som den eneste enestegård på den her beskrevne del af Møn.

Landsbyerne Udby, Ullemarke, Pollerup og Østermarke er udstykket som en kombination af stjerne- og blokudskiftning. Ved Udby erkendes disse strukturer endnu således at der på vestsiden af landsbyen ses stjernestruktur nærmest byen efterfulgt af en meget struktureret blokudskiftning ud mod Stege Bugt. Denne blokudskiftning indgår dog ikke i det her omtalte karakterområde, men er en del af landskabskarakterområde 3. Omkring landsbyen Ullemarke er udstykningsmønstrene imidlertid mindre velorganiserede, hvilket afspejles i den struktur, som landskabet har i dag. I den østlige del af karakterområdet omkring Pollerup og Østermarke bliver strukturen atter mere velordnet. Omkring Pollerup følger vejene den gamle stjerneudskiftning mens der i Østermarke ejerlav er tale om blokudskiftning, hvor husene ligger langs den nord-/sydgående vej, som går igennem ejerlavet. Som beskrevet under "beplantning", er hegnene kun sporadisk forekommende, således at de gamle udstykningsstrukturer hovedsageligt afspejles i strukturen af vejene.

Som i de øvrige karakterområder findes også i dette de karakteristiske murende transformerstationer fra starten af 1900-tallet.

Langs Klintevejen mellem Stege og Keldbymagle findes en række husmandsudstyknings. Hvor Nyvang ligger i dag lå tidligere en Præstegård. Bebyggelsen omkring Nyvang må således være et produkt af "Oktober lovene" af 1919.

Keldbymagle kirke er ligesom Elmelunde rigt udsmykket med kalkmalerier.

Landskabets tilstand og udviklingstendenser

Jorden i området dyrkes som nævnt intensivt. Bygningsmassen til gårdene indikerer, at der hovedsageligt er tale om planteavl. Enkelte husdyrbesætninger findes dog spredt i området. Som i øvrige dele af landet, der er præget af landbrug, kan det forventes at nogle gårde vil komme til enten at stå tomme eller ændre funktion til ren beboelse eller andet erhverv.

Planmæssige og juridiske bindinger

Regionplan 2001-2013, Storstrøms Amt

- *Områder med væsentlige jordbrugsinteresser*

Hele området på nær den del af området som ligger syd for Klintevejen ned mod Stege Nor.

- *Regionale naturområder med jordbrugsinteresser*

Hele området på nær enkelte områder i den sydlige del af karakterområdet.

- *Ny skovtilplantning uønsket*

Ny skovtilplantning er uønsket i området syd for Klintevejen ned mod Stege Nor.

- *Lavbundsarealer*

Maglelose er udpeget som lavbundsareal.

- *Skovrejsningsområde*

Området vest for Udby er udpeget som skovrejsningsområde. Der er allerede foretaget skovrejsning i dele af området.

- *Økologisk forbindelse*

Fra den østlige ende af Stege Nor og øst over til Hjertebjerg strækker sig et område, som er udpeget som økologisk forbindelse.

- *Område udpeget til vindmøller*

Nord for Keldbymagle og syd for Hovedskov er udpeget områder til rejsning af vindmøller. Der er rejst 3 vindmøller i hvert område (Storstrøms Amt, 2002).

Litteratur

Storstrøms Amt (2002): *Regionplan 2001-2013*. Nysted Bogtrykkeri A/S

Trap, J. P. (1955): *Danmark*. Bind 9. Præstø Amt. 5. udg